

110. *Malus sylvestris* (L.) Mill. — Jabłoń dzika (płonka)

Jabłoń dzika jest gatunkiem europejsko-zachodnioazjatyckim (Hess, Landolt, Hirzel, 1967, Flora der Schweiz, 1). Występuje prawie w całej Europie, brak jej jednak na: Azorach, Wyspach Balearskich, Krecie, Sycylii, Wyspach Owczych, Islandii, Spitsbergenie i w północnych regionach europejskiej części ZSRR (Terpó, 1968, w Flora Europaea, 2). W północnej Europie — w środkowej Norwegii, dochodzi do 66°12' szer. geogr. półn. (Hegi, 1922, Ill. Fl. v. Mitteleur., 4, 2; Hultén, 1971, Atlas över växternas utbredning i Norden), a w Wielkiej Brytanii — w Szkocji do 58° (Perring, Walters, 1962, Atlas of the British Flora).

Według S. V. Juzepčuka (1939, w Flora URSS, 9), a także E. Hulténa (l. c.) w europejskiej części ZSRR, granica przybliżonego zasięgu jabłoni dzikiej przebiega począwszy od jeziora Ładoga i Onega, po górny bieg Wolgi, ujście Kańy do Wolgi i na południu omijając Nizinę Nadkaspijską kieruje się na Kaukaz. Jak wynika z mapy opracowanej przez E. Rupfa (1954, Decheniana, 107) południowa granica zasięgu *M. sylvestris* przecina góry środkowej Hiszpanii, Korsykę, Sycylię, Półwysep Peloponeski, północną Turcję i północno-zachodni Iran. Na Kaukazie, Krymie oraz w północno-zachodniej Azji jabłoń dzika reprezentowana jest przez subsp. *orientalis* (A. Uglitzkich) Soó. (Browicz 1972, w Flora of Turkey, 4). Ten ostatni takson przez niektórych autorów, jak np. S. V. Juzepčuka (l. c.) uważany jest za samodzielny gatunek — *M. orientalis* A. Uglitzkich.

Górna granica rozprzestrzenienia jabłoni dzikiej w Europie kształtuje się zazwyczaj na wysokości około 900 m n.p.m. — powyżej 1000 m, *M. sylvestris* występuje rzadko, np. w Czechosłowacji w Karpatach Zachodnich do wysokości 1063 m (Blattný, Štastný, 1959, Prirodzené rozšírenie lesných drevín na Slovensku) i w Szwajcarii w kantonie Valais do 1580 m (Hegi, l. c.). Na Kaukazie (Vasilčenko, 1963, Novyje dla kultury vidy jabłoni), jak i w Turcji (Browicz, l. c.) sięga do 2000 m.

Mapę ogólnego zasięgu *M. sylvestris* opublikował E. Rupf (l. c.), a dla europejskiej części ZSSR — F. Th. Köppen (1889, Geographische verbreitung der holzgewächse des Europäischen Russlands und des Kaukasus, 2). Szczegółowe punktowe mapy dla niektórych obszarów opracowali: F. H. Perring i S. M. Walters dla Wielkiej Brytanii (l. c.) i E. Hultén dla Skandynawii (l. c.).

Jabłoń dzika reprezentuje we florze polskiej liczną grupę gatunków przechodnich. W naturalnym stanie spotyka się ją w całej Polsce, lecz dość rzadko. Rośnie na brzegach, rzadziej w głębi lasów mieszanych, czasem w śródpolnych zaroślach z rzędu *Prunetalia*, tzw. czyżniach, zawsze jednak pojedynczo. Uważana jest za gatunek charakterystyczny regionalnie dla klasy *Quercus-Fagetea* (Kornaś, 1957, Monogr. Bot., 5; Piotrowska, 1966, PTPN, Prace Kom. Biol. 30, 4) i zespołu *Quercus-Carpinetum* (Stuchlikowa, Stuchlik, 1962, Fragm. Flor. et Geobot. 8, 3). Osobny wariant z *M. sylvestris* w zespole *Tilio-Carpinetum* wyróżniła H. Urbanek (1969, Udział i rola diagnostyczna mszaków oraz stosunki florystyczno-fitosocjologiczne w przewodnich zespołach roślinnych regionu łódzkiego i jego pobrzeży, Łódź).

Najwyżej jabłoń dziką notowano w południowo-wschodniej części Beskidu Wyspowego — 530 m (Towpasz, 1975, Monogr. Bot. 48), w Karpatach Zachodnich w paśmie Policy — 905 m (Stuchlikowa, Stuchlik, l. c.) w Gorcach — 970 m (Kornaś, l. c.) i w Bieszczadach Zachodnich — Połonina Wetlińska 1200 m (Jasiewicz, 1965, Monogr. Bot., 20).

Dokładne określenie charakteru poszczególnych stanowisk *M. sylvestris*, a tym samym sporządzenie

jej rozmieszczenia, zarówno poziomego, jak i pionowego w Polsce, jest bardzo trudne lub wręcz niemożliwe.

Spotyka się bowiem wiele form o charakterze pośrednim między tą jabłonią a odmianami szlachetnymi od dawna uprawianymi w całym kraju i miejscami dziczejącymi.

Mapa rozmieszczenia jabłoni dzikiej dla Polski nie była dotychczas opublikowana.

Crab apple is an European — West Asiatic species (Hess, Landolt, Hirzel, 1967, Flora der Schweiz, 1). It occurs almost throughout Europe, but it is absent on the Azores, Balearic Isles, on Crete, Sardinia, Shetlands, Iceland, Spitsbergen and in the northern regions of the European USSR (Terpó, 1968, in Flora Europaea, 2). In northern Europe — in central Norway it attains 66°12' Latitude N (Hegi, 1922, Ill. Fl. v. Mitteleur., 4,2; Hultén, 1971, Atlas över växternas utbredning i Norden) and in Great Britain — in Scotland up to 58° (Perring, Walters, 1962, Atlas of the British Flora).

According to S. V. Juzepčuk (1939, in Flora URSS, 9) and also E. Hultén (l.c.) in the European part of the USSR the limit of the approximate range of crab apple runs from lakes Ladoga and Onega to the upper run of the Volga, the mouth of the Kama into the Volga and in the south avoiding the Caspian lowland it runs towards the Caucasus. According to the map prepared by E. Rupf (1954, Decheniana, 107) the southern limit of *M. sylvestris* cuts through the mountains of central Spain, Corsica, Sicily, the Peloponnisos, northern Turkey and northwestern Iran. On the Caucasus, in Crimea and in northwestern Iran. On the Caucasus, in Crimea and in northwestern Asia crab apple is represented by subsp. *orientalis* (A. Uglitzkich) Soó. (Browicz, 1972, in Flora of Turkey, 4). This last taxon is believed to be a separate species, *M. orientalis* A. Uglitzkich, by some authors as for example by S. V. Juzepčuk (1939, l.c.).

The upper limit of distribution of *M. sylvestris* in Europe is normally around 900 m elevation. Above 1000 m *M. sylvestris* occurs rarely, e.g. in Czechoslovakia in western Carpathians at an elevation of 1063 (Blatný, Štastný 1959 Prirodzené rozšírenie lesných drevín na Slovensku), in Switzerland in Canton Valais up to 1580 m (Hegi, 1922, l.c.). On the Caucasus (Vasilčenko, 1963, Novyje dla kultury vidy jabloni), and in Turkey (Browicz, l.c.), it attains 2000 m.

A general map of distribution of *M. sylvestris* has been published by E. Rupf (1954, l.c.) and for the European part of the USSR by F. Th. Köppen (1889, Geographische verbreitung der holzgewächse des Europäischen Russlands und des Kaukasus, 2). Detailed point maps have been made for some areas only: F. H. Perring and S. M. Walters for Great Britain (1962, l.c.), and E. Hultén for Scandinavia (1971, l.c.).

Crab apple represents in the Polish flora the large group of transitory species. In natural conditions it can be found throughout Poland, though rather rarely. It grows on edges and more rarely inside mixed forests, sometimes in field thickets from the order *Prunetalia*, the so called „czyżnie”, but always as single individuals. It is believed to be a characteristic species regionally for the class *Quercus-Fagetum* (Kornaś, 1957, Monogr. Bot., 5; Piotrowska, 1966, PTPN, Prace Kom. Biol. 30,4) and for the association *Quercus-Carpinetum* (Stuchlikowa, Stuchlik, 1962, Fragm. Flor. et Geobot. 8,3). A separate variant with *M. sylvestris* in an association of *Tilio-Carpinetum* has been separated out by H. Urbanek (1969, Udział i rola diagnostyczna mszaków oraz stosunki florystyczno-fitosocjologiczne w przewodnich zespołach roślinnych regionu łódzkiego i jego pobraży, Łódź).

The most elevated stands of crab apple have been reported from the southeastern part of the Beskid Wyspowy at 530 m (Towpasz, 1975, Monogr. Bot., 48), from the Polica Range of Western Carpathians at 905 m (Stuchlikowa, Stuchlik, 1962, l.c.), from the Gorce at 970 m (Kornaś, 1957, l.c.) and in Western Bieszczady — Plonina Wetlińska at 1200 m (Jasiewicz, 1965, Monogr. Bot., 20).

An accurate evaluation of individual stands of *M. sylvestris* and thus the preparations of its distribution, both horizontal and vertical in Poland is very difficult if not impossible. Several forms are found which are intermediate between the crab apple and the varieties long since cultivated throughout the country and going wild in places.

A map of distribution of crab apple in Poland has not been published before.

Европейско-западноазиатский вид (Hess, Landolt, Hirzel, 1967, Flora der Schweiz, 1). Распространен почти по всей Европе. Отсутствует лишь на Азорских и Балеарских островах, в Сардинии, на Крите, на Фарерских островах, в Исландии, на Шпитцбергене и в северных районах Европейской части СССР (Тегрб, 1968, in Flora Europaea, 2). В Северной Европе — в центральной Норвегии — доходит до 66°12' с. ш. (Hegi, 1922, Ill. Fl. v. Mitteleur., 4, 2; Hultén, 1971, Atlas över växternas utbredning i Norden), а в Шотландии до 58° (Perring, Walters, 1962, Atlas of the British Flora).

По С. В. Юзепчуку (1939, в Флора СССР, 9), а также по Э. Хультену (Hultén, l. c.) в Европейской части СССР северная граница ареала проходит ориентировочно начиная от Ладожского и Онежского озер по верхнему течению Волги до устья Камы, далее вдоль Волги. На юге она, огибая Прикаспийскую низменность, уходит на Кавказ. Как следует из карты, приложенной к работе Э. Рупфа (Rupf, 1954, Decheniana, 107), южная граница ареала вида пересекает горы центральной Испании, Корсику, Сицилию, Пелопоннес, северную Турцию и северо-западный Иран. На Кавказе, в Крыму и в юго-западной Азии вид представлен subsp. *orientalis* (A. Uglitzkich) Soó. (Browicz, 1972, in Flora of Turkey, 4). Этот таксон некоторые авторы, например С. В. Юзепчук (цит. соч.), считают самостоятельным видом — *M. orientalis* A. Uglitzkich.

Верхняя граница распространения яблони лесной в Европе находится обычно на высоте около 900 м над ур. м. Выше 1000 м вид поднимается редко, например в Чехословакии, в Западных Карпатах, — 1063 м (Blatný, Šťastný, 1959, Prirôdzené rozšírenie lesných drevín na Slovensku) и в Швейцарии, в кантоне Вале, — до 1580 м (Hegi, l. c.). На Кавказе (Васильченко, 1963, Новые для культуры виды яблони), как и в Турции (Browicz, l. c.) достигает 2000 м.

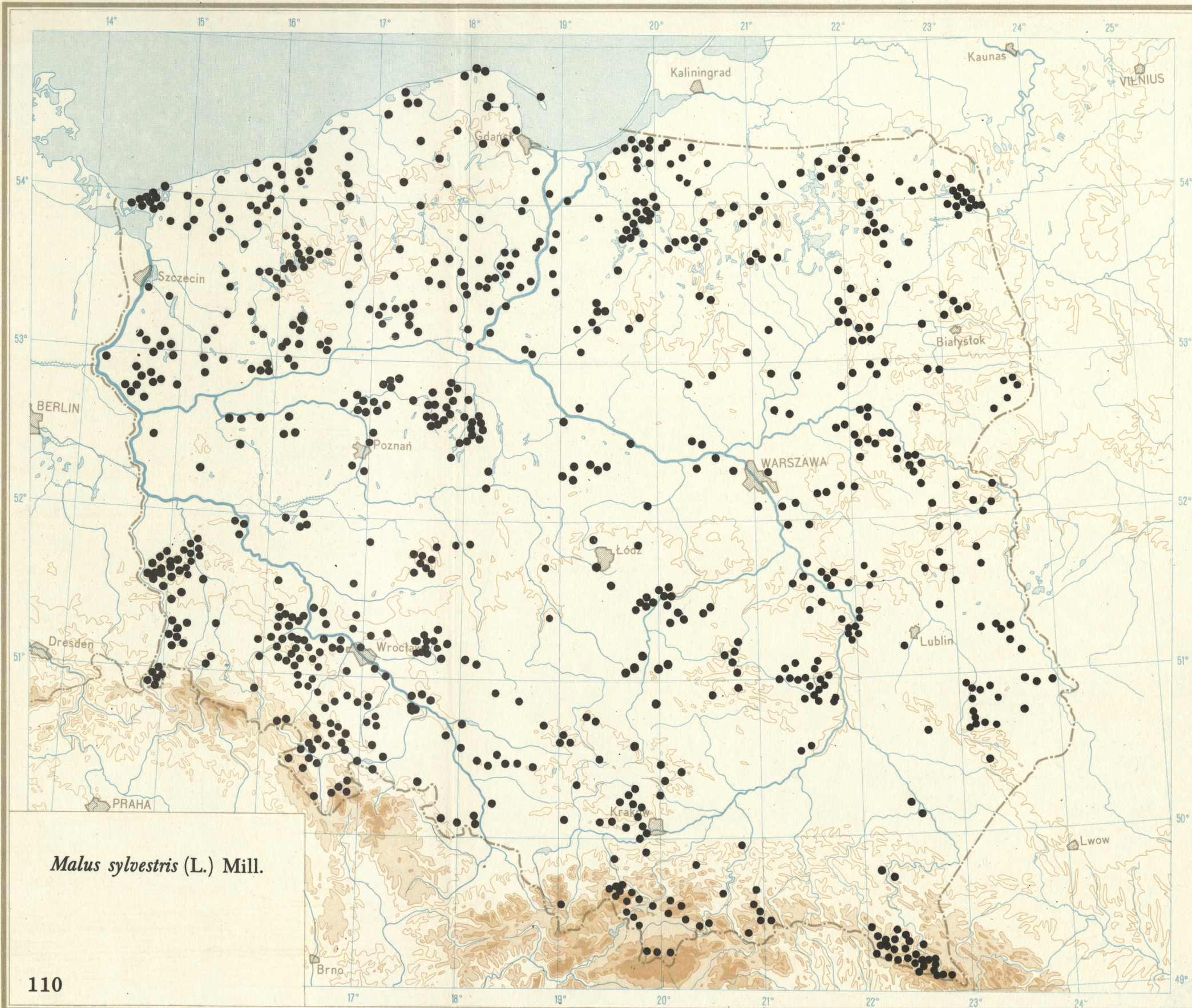
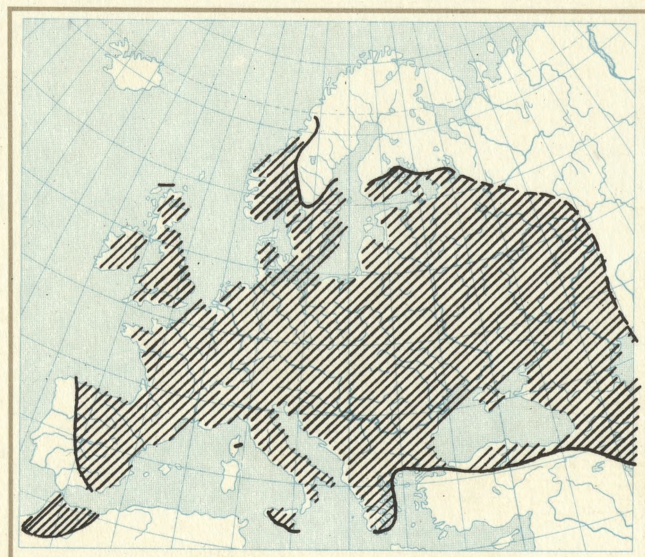
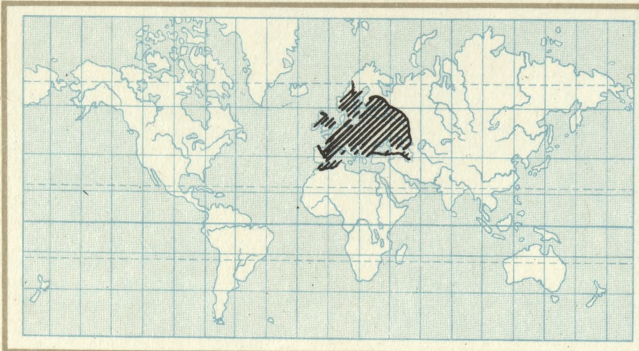
Имеются карты общего ареала вида (Rupf, l. c.) и его распространения в Европейской части СССР (Köppen, 1889, Geographische verbreitung der holzgewächse des Europäischen Russlands und des Kaukasus, 2). Обработаны также детальные точечные карты для некоторых регионов: Великобритания (Perring, Walters, l. c.) и Скандинавия (Hultén, l. c.).

Яблоня лесная представляет в Польше большую группу проходных видов. В естественном состоянии она встречается по всей стране, но довольно редко. Растет по опушкам, реже в глубине смешанных лесов, иногда в межпольных зарослях из порядка *Prunetalia*, но всегда единичными экземплярами. Считается видом характерным в данном регионе для класса *Quercus-Fagetum* (Kornaś, 1957, Monogr. Bot., 5; Piotrowska, 1966, PTPN, Prace Kom. Biol. 30, 4) и для ассоциации *Quercus-Carpinetum* (Stuchlikowa, Stuchlik, 1962, Fragm. Flor. et Geobot., 8, 3). Выделен особый вариант ассоциации *Tilio-Carpinetum* с яблонью лесной (Urbanek, 1969, Udział i rola diagnostyczna mszaków oraz stosunki florystyczno-fitosocjologiczne w przewodnich zespołach roślinnych regionu łódzkiego i jego pobrzeży, Łódź).

Выше всего поднимается в юго-восточной части Бескида Островного — 530 м (Gowpasz, 1975, Monogr. Bot. 48), в Западных Карпатах, на хребте Полицы, — 905 м (Stuchlikowa, Stuchlik, l. c.), в Горцах — 970 м (Kornaś, l. c.) и в Бещадах Западных, на Половине Ветлиньской, — 1200 м (Jasiewicz, 1965, Monogr. Bot., 20).

Точное определение характера конкретных местонахождений вида в том самом составлении представления об его размещении — как горизонтальном, так и вертикальном, — очень затруднено или вовсе невозможно. Дело в том, что имеется целый ряд форм промежуточных между яблонью лесной и культурными разновидностями, издавна разводимыми на всей территории страны и местами одичавшими.

Карта распространения вида в Польше ранее не публиковалась.

Malus sylvestris (L.) Mill.

110

Mapa (L.) 111

110

